Mateusz Sokół*

Korytarze przesyłowe w ustawodawstwie Stanów Zjednoczonych Ameryki

Spis treści

I. Tytułem wstępu
II. Prawo amerykańskich przedsiębiorców przesyłowych do korzystania z nieruchomości
III. Wielość rodzajów korytarzy przesyłowych w USA
IV. Korytarze przesyłowe w Polsce
V. Zakończenie

Streszczenie

Niniejszy artykuł obiera za przedmiot nieczęsto podejmowaną w polskiej literaturze problematykę korytarzy przesyłowych w Stanach Zjednoczonych Ameryki jako jeden z elementów mających zapewnić szeroko pojęte bezpieczeństwo energetyczne. Korytarz przesyłowy to wyodrębniony normatywnie teren, o specjalnym statusie prawnym, z istnieniem niekiedy zamanifestowanym w sposób faktyczny, na którym mają być albo już są posadowione urządzenia przesyłowe, obarczony specyficznymi funkcjami, definiującymi istotę korytarza. Autor wychodzi od rozważań nad kwestią dostępu przedsiębiorców przesyłowych do nieruchomości obarczonej urządzeniami przesyłowymi, następnie przechodzi do wskazania podziału na różne rodzaje korytarzy przesyłowych i dokonuje ich szczegółowego omówienia wraz z przedstawieniem refleksji nad ich wzajemnymi relacjami.

Słowa kluczowe: korytarz przesyłowy; USA; NIETC; przedsiębiorcy przesyłowi; przesył.

JEL: K10, K11, K15, K32

I. Tytułem wstępu

Problematyka korytarzy przesyłowych wymaga, ze względu na spojrzenie na tę kwestię przez pryzmat polskiego projektu ustawy o korytarzach przesyłowych[1], rozróżnienia dwoistości tematyki. Na początku, w celu wyjaśnienia, przyjmuje się jako punkt wyjścia dla rozważań o amerykańskich korytarzach przesyłowych polską optykę z racji braku lepszego źródła, które mogłoby zarysować chociaż w sposób ogólny przedmiot ukryty pod terminem „korytarza przesyłowego”[2].

* Absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego; współorganizator i uczestnik cyklu konferencji pn. „Konsument na rynku kolejowych przewozów pasażerskich” oraz zainaugurowanego w tym roku cyklu pn. „Bezpieczeństwo i regulacja na rynku energetycznym” na Uniwersytecie Łódzkim; e-mail: sokol.mat@gmail.com.

[1] Projekt ustawy o korytarzach przesyłowych z dnia 18.07.2013 r. w najbardziej aktualnej wersji 5.3 znajduje się pod adresem internetowym: http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/23511/23519/171476/171477/dokument80674.pdf (7.05.2017).

[2] Bardziej szczegółowe omówienie problemów terminologicznych na gruncie ustawodawstwa amerykańskiego następuje w dalszej części.

Art. 2 punkt 1) projektu proponuje, by mianem korytarza przesyłowego określić teren niezbędny do posadowienia urządzeń przesyłowych lub eksploatacji tych urządzeń zgodnie z ich przeznaczeniem. Jakkolwiek jest to stwierdzeniem ustanawiającym podstawę definicyjną dla tego zagadnienia, to jednak, by móc lepiej uchwycić faktyczną istotę owego zagadnienia, dzięki czemu obejmie się jego charakterystykę zarówno na gruncie amerykańskim, jak i polskim, należy raczej przyjąć, iż korytarz przesyłowy jest terenem wyodrębnionym na szczeblu normatywnym (niekiedy także w sposób fizyczny, ale nie jest to niezbędne dla bytu korytarza), mającym szczególny status, podyktowany potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, a co za tym idzie – zinstytucjonalizowanej lokalizacji urządzeń przesyłowych. Tym co jednak wyróżnia korytarze przesyłowe od terenu, na którym mają być albo są już posadowione urządzenia przesyłowe niebędącego korytarzem, jest to, że korytarzowi towarzyszą specyficzne funkcje. Korytarz manifestuje się więc poprzez swego rodzaju reżim prawny, któremu podlegają wszyscy mający styczność z terenem objętym korytarzem, podporządkowujący wszelkie (także ewentualne) zachowania podmiotów prawa realizacji zamierzonych dla korytarza funkcji. Naturalnie, naczelną funkcją jest oczywiście zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego poprzez realizację polityki energetycznej „ubranej" w stosowne inwestycje. Spośród tych składających się na bezpieczeństwo można wymienić, przykładowo, odciążenie linii przesyłowych mających tendencję do przeciążeń, ochronę zdrowia i życia osób postronnych albo samych urządzeń przesyłowych, integrację urządzeń przesyłowych w obrębie danego korytarza, udzielenie przedsiębiorcom przesyłowym uprawnienia do korzystania z nieruchomości obarczonej urządzeniami przesyłowymi. Ten ostatni przypadek dotyczy sytuacji specyficznie polskiej, gdzie zaszłości epoki minionej doprowadziły do, ogólnie biorąc, rozdrobnienia i nieuregulowania relacji między przedsiębiorcami przesyłowymi a właścicielami gruntów, na których posadowiono urządzenia przesyłowe. Udzielenie więc przedsiębiorcom tego rodzaju uprawnienia pod postacią służebności przesyłu jest kwestią immanentnie powiązaną z polskim ujęciem korytarza przesyłowego. Dlatego, nawiązując do wcześniej wspomnianej dwoistości, należy zastanowić się, jak udziela się takiego uprawnienia w Stanach Zjednoczonych i czy jest ono elementem korytarza przesyłowego, a następnie przejść do charakterystyki poszczególnych rodzajów korytarzy w ustawodawstwie amerykańskim.

II. Prawo amerykańskich przedsiębiorców przesyłowych do korzystania z nieruchomości

Prawo amerykańskie, na pierwszym etapie swojego rozwoju, co najmniej aż do lat dziewięćdziesiątych XIX wieku nie dostrzegało prawdziwej istoty własności. Uważano, iż własność odnieść można jedynie do czegoś namacalnego, nie dostrzegając złożoności problemu polegającego na tym, iż instytucja ta, jak się dziś przyjmuje, składa się nade wszystko z elementów niematerialnych (Tokarczyk, 1997, s. 69). Podobnie, trudno jest z dzisiejszej perspektywy wskazać na przejawy istnienia wówczas prawnie i fizycznie wyodrębnionego terenu przeznaczonego dla urządzeń przesyłowych. Jakkolwiek nie da się wykluczyć ich powstawania w XIX-wiecznych Stanach, to z braku dostępnych na ten temat źródeł, należy stanąć na stanowisku, iż w istocie nie istniały one w tamtym okresie. Wiele zawirowań na tym polu poczyniła ewolucja prawa własności w USA.

Zapoczątkowane przez orzecznictwo pod koniec XIX wieku stopniowe odchodzenie od materialnego rozumienia własności na rzecz ujęcia bardziej abstrakcyjnego pozwoliło unormować

relację pomiędzy przedsiębiorcą przesyłowym a właścicielem nieruchomości w sposób inny niż dotychczas, osiągając w końcu stan znany nam obecnie.

Ewolucja ta manifestuje się na tle przedmiotowej problematyki na wiele sposobów, zbliżając całość rozwiązań do tego, co znajome i intuicyjne dla Europejczyka. Współcześnie nie wykorzystuje się raczej instytucji dzierżawy dla dania przedsiębiorcom przesyłowym możności korzystania z nieruchomości w zakresie potrzebnym dla przesyłu. Dzierżawę, jak się wydaje słusznie, zastąpiono tutaj serwitutami. Warto już w tym momencie zdradzić, iż mimo istnienia różnych rodzajów służebności, dla zastosowania w danych przypadkach, to dla ustanowienia służebności pozwalającej na przeprowadzenie na, nad i pod gruntem instrumentów przesyłowych używa się sformułowania *to grant an easement*, często bez wskazania konkretnego serwitutu wykorzystywanego w tym przypadku. Natomiast nazwa określająca ten rodzaj służebności, który, jak by się mogło wydawać, można by zastosować dla udzielenia stosownego uprawnienia przedsiębiorcom przesyłowym, czyli *right-of-way* (czasami z dodaniem słowa *corridor*), stosowana jest w USA dla oznaczenia ich odpowiednika korytarza przesyłowego.

Generalnie, w teorii prawa amerykańskiego, serwituty określane są jako interesy odnoszące się do gruntu, stanowiącego własność innego podmiotu, składające się z prawa do korzystania z bądź kontrolowania gruntu lub obszaru nad, lub pod nim dla konkretnego ograniczonego celu (celem takim może być przejście przez cudzy grunt, by dostać się do drogi publicznej) (Garner, 2004, s. 548). Spośród najistotniejszych służebności wymienia się następujące z nich: służebność przechodu (*right-of-way*); prawo wejścia na cudzą nieruchomość dla realizacji celów nieruchomości władnącej (*right of entry*); prawo oparcia dla ziemi i budynków (*right to support*); prawo do światła i powietrza (*right of light and air*); prawo czerpania wody (*right to water*); prawo umieszczenia lub trzymania na nieruchomości służebnej jakiegoś obiektu (*right to place or keep*) (Garner, 2004, s. 548). Wskazać również można wiele sposobów klasyfikacji serwitutów, np. nasłużebności pozytywne i negatywne, prywatne i publiczne[3], lecz nie stanowi to przedmiotu zainteresowania tego wywodu.

Mimo dużego zróżnicowania serwitutów w prawie amerykańskim, brakuje odrębnej służebności odpowiadającej temu, co polski system prawny rozumie przez pojęcie „służebności przesyłu", dlatego za taką należy w prawie amerykańskim potraktować *right-of-way* (pisane także *right of way*). Abstrahując na moment, pojęcie to jest wieloznaczeniowe. Kryje się za nim prawo do przejścia przez nieruchomość stanowiącą cudzą własność, prawo do wybudowania i eksploatacji linii kolejowych i autostrad na gruncie należącym do innego podmiotu bądź nieruchomość w ten sposób używana, prawo pierwszeństwa w ruchu drogowym, a także pasek ziemi poddany prawu przechodu dla podmiotu niebędącego właścicielem (Garner, 2004, s. 1351). Do tego dochodzi podział dychotomiczny na *public right-of-way* oraz *private right-of-way*, który już sam w sobie naprowadza na to, iż przez pojęcie *right-of-way* rozumiemy nie tylko służebność, publiczne prawo przechodu gwarantowane jest bowiem dla każdego, by móc „podróżować po drogach, autostradach i innych arteriach" (Garner, 2004, s. 1351 i nie jest zaliczane do służebności, natomiast jego prywatny wariant należy już do serwitutów. Niemniej jednak *right-of-way* może być uznane, z braku lepszych rozwiązań, na podstawowym poziomie za ten serwitut, który stanowi podstawę dla korzystania z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych.

[3] https://en.wikipedia.org/wiki/Easement (8.05.2017).

Mimo że w toku ewolucji pojęciowej zwrócono się w kierunku serwitutów dla zapewnienia przedsiębiorcom przesyłowym możności korzystania z nieruchomości i tego, że to *right-of-way* jest tą służebnością, którą w istocie się ustanawia na gruncie, przez który przebiegać mają instalacje przesyłowe, to jednak serwitut przesyłu (przechodu) określa się w kontekście urządzeń przesyłających energię elektryczną, gaz, ropę naftową etc., najczęściej ogólnym mianem *easement*. Zapewne dla podkreślenia odrębności pojęciowej, która spowodowała użycie terminu *right-of-way* w interesującym nas kontekście dla oznaczenia tak naprawdę innej instytucji prawnej[4]. Jest to widoczne szczególnie w relacjach między prywatnymi właścicielami nieruchomości a przedsiębiorcami przesyłowymi[5]. Przepisy prawa w odniesieniu do gruntów publicznych stosują raczej dodatek *corridor* dla wskazania powyższej odrębności.

Na ten trop mogą doprowadzić proponowane przez słowniki definicje pojęcia *right-of-way*. Według jednej z nich, *right-of-way* to „grunt, na którym ustanowiono służebność przechodu" [6], według innej zaś instytucję tę można definiować jako „pas ziemi poddany prawu osoby niebędącej właścicielem do przejścia" (Garner, 2004, s. 1351). Przyjmując tak szerokie i wieloznaczne ujęcie *right-of-way*, kraj *common law* pozostawił sobie w zanadrzu instrument, który w razie potrzeby mógł zostać dostosowany do innych, nieco bardziej złożonych warunków niż te kreowane przez serwitut przechodu ustanawiany nie dla urządzeń przesyłowych. Tak też się stało – *right-of-way* zostało zaadaptowane na potrzeby przesyłu energii elektrycznej, ropy, gazu i innych mediów dla oznaczenia specjalnej strefy, w której integruje się różnego rodzaju instalacje przesyłowe. Strefy o odrębnym statusie fizyczno-normatywnym od innych, nieobarczonych instrumentarium przedsiębiorców przesyłowych, nieruchomości – swoistego amerykańskiego korytarza przesyłowego.

Jego istnienie uwidacznia się w pełni nie na poziomie definicji encyklopedycznych, ale (odnośnie do korytarzy przesyłowych na gruncie publicznym) w ustawie lub w wymogach stawianych przez przedsiębiorców przesyłowych właścicielom nieruchomości (w przypadku gruntów prywatnych).

Należy jednak poczynić uwagę, iż istnienie *right-of-way* na gruncie publicznym albo prywatnym nie oznacza, że pokrywa się to z dychotomią *public right-of-way* i *private right-of-way*. Ten podział odnosi się do czegoś zgoła innego – *public right-of-way* dotyczy możliwości skorzystania z dróg publicznych (chodzi tu np. o wjazd na autostradę), a *private right-of-way* to właśnie jeden z serwitutów. Czyli ustanowienie służebności przechodu (przesyłu) na gruncie publicznym dla danego zindywidualizowanego podmiotu należy do kategorii *private right-of-way*, w wydaniu *public* odnosi się bowiem do ogółu społeczeństwa. Natomiast, jeśli potraktować *right-of-way* jako korytarz przesyłowy, to jego obecność na gruncie publicznym albo prywatnym nie ma żadnego związku ze wspomnianym podziałem dychotomicznym.

Jeśli chodzi o korytarz przesyłowy według przepisów United States Code[7] (dalej: U.S. Code) oraz Code of Federal Regulations[8] (dalej: CFR), to należy zaznaczyć, iż niektóre normy prawne także posługują się terminem *right-of-way* dla odniesienia się stricte do służebności, a rozróżnienie między tym rozumieniem a korytarzem ma, poza przypadkami dodawania słowa *corridor*, często

[4] http://www.emfs.info/policy/property-usa/ (8.05.2017).

[5] Patrz. Przykładowo: http://www.sunocologistics.com/Public-Awareness/Right-Of-Way/What-is-a-Right-of-Way/121/, https://www.tva.gov/Energy/Transmission-System/Right-of-Way-Maintenance/Anatomy-of-a-Right-of-Way (8.05.2017).

[6] https://en.wiktionary.org/wiki/right_of_way (9.05.2017).

[7] https://www.law.cornell.edu/uscode/text (11.05.2017).

[8] https://www.law.cornell.edu/cfr/text (11.05.2017).

charakter kontekstualny, gdyż to głównie prywatne podmioty w swoich relacjach ściślej trzymają się podziału na *easement* – służebność i *right-of-way* – korytarz przesyłowy. Rozbieżność terminologiczna na gruncie tych aktów normatywnych idzie dalej, ponieważ dochodzą takie pojęcia, jak *grant* (bez dodatku *easement* albo *right-of-way*) albo *lease* (jako reminiscencja dawnych czasów) dla oznaczenia służebności.

Na podstawie art. 1761 (tytuł 43, rozdział 35 U.S. Code) w związku z art. 2801.2 (tytuł 43, część 2800 CFR) ustalić można, iż **służebność** dla przedsiębiorców przesyłowych posiadających techniczne i finansowe warunki do instalacji urządzeń przesyłowych oraz będących pełnoletnimi (jeśli chodzi o przedsiębiorców będących osobami fizycznymi) – art. 2803.10 – ustanawia Secretary of the Interior, wykorzystując podlegające mu Bureau of Land Management (BLM), do którego składa się wnioski o udzielenie stosownego uprawnienia (art. 2804.11 CFR). Analogicznie odbywa się administrowanie gruntów oddanych do korzystania dla przedsiębiorcy przesyłowego.

Art. 1761 U.S. Code wyjaśnia też dla jakich celów i urządzeń można ustanowić *right-of-way*. Chodzi tu o przesył, dystrybucję wody (więc dla różnej maści kanałów, rezerwuarów, rowów, koryt, rurociągów, tuneli etc.), przeprowadzania rurociągów i innych systemów przesyłających płyny lub parę albo ciała stałe, systemy dla przesyłu, dystrybucji energii elektrycznej, urządzenia do transmisji, odbioru sygnałów radiowych, telewizyjnych, telefonicznych telegraficznych i innych tego rodzaju, a także dla dróg, szlaków, autostrad, kanałów, tuneli, kolei, nadziemnych szlaków komunikacyjnych i innych. Ta ostatnia grupa dotyczy możliwości posadowienia takich instalacji, a nie korzystania z nich przez wszystkich, więc nie jest to *public right-of-way*. Z powyższego wyłania się obraz systemu scentralizowanego, uporządkowanego, przekazującego kompetencję do ustanawiania korytarzy przesyłowych dla różnych urządzeń w jednych rękach. Ten aspekt będzie również widoczny w kontekście samych korytarzy przesyłowych.

Aplikując o przyznanie bądź przedłużenie obowiązywania służebności, wnioskodawca musi złożyć Secretary of the Interior (za pośrednictwem BLM) plany, umowy, porozumienia i inne informacje, racjonalnie biorąc, odnoszące się do *right-of-way* i planowanego jego wykorzystania. Jeśli wcześniej, na podstawie innych przepisów, przyznano zainteresowanemu służebność, to Secretary of the Interior może, za zgodą zainteresowanego chcącego kontynuować korzystanie z nieruchomości, odebrać mu jego *right-of-way* i ustanowić nowy serwitut zgodny z obowiązującymi przepisami, dostosowany do nich, natomiast jeżeli służebność dotyczy kolei, to można pozostać przy warunkach, jakie zainteresowany uzyskał wcześniej (art. 1769).

W kwestii ogólnych wymogów ustanawiania służebności (art. 1764 U.S. Code; także: art. 2805.11 CFR), to należy wskazać, iż to na Secretary of the Interior spoczywa obowiązek dokładnego opisania służebności, ma to być na tyle dokładne, na ile wymagają tego względy praktyczne. Może to dotyczyć służebności ustanowionej w obrębie korytarza przesyłowego, gdyż nie wszystkie miejsca, na których znajdują się sieci przesyłowe są objęte korytarzem. Wobec tego, wyznaczenie służebności przesyłu dla instalacji, które mają być umieszczone w korytarzu, oddziałuje na sam korytarz – oddziałuje w tym sensie jedynie, że dodaje do korytarza kolejny instrument przesyłowy, nie powinno to jednak zmieniać samego korytarza, jego charakterystyki, gdyż ma on być tak skonstruowany, żeby można było bez trudności wprowadzić do niego nowe urządzenia. Ponadto, *right-of-way* jest przyznawany dla realizacji danego projektu, więc można w ramach służebności zainstalować jedynie urządzenia, które odpowiadają realizacji tego celu.

Przy ustanowieniu bierze się też pod uwagę kwestię bezpieczeństwa publicznego oraz ochrony przyrody (szczególnie to ostatnie jest wielokrotnie podkreślane – m.in. w art. 1765 U.S. Code, art. 2801.2 CFR i wielu innych przepisach wykonawczych). Służebność powinna być przyznana (przedłużona) na rozsądny, w świetle wszystkich okoliczności otaczających projekt, czas. Określając granice czasowe obowiązywania służebności, Sekretarz powinien wziąć pod uwagę koszt instalacji, jej przewidywany okres życia oraz użyteczność dla społeczeństwa. Ubiegający się o służebność dla nowych projektów muszą przedstawić plany dotyczące budowy, eksploatacji i naprawy instalacji, dla przypadków, gdy budowa ma wpływ na środowisko. Opłata za ustanowienie służebności przesyłu ma odpowiadać rynkowej wartości takiej służebności. Secretary of the Interior udziela albo przedłuża *right-of-way*, jeśli ubiegający się ma techniczną i finansową sposobność do zrealizowania projektu, dla którego serwitut ma być ustanowiony.

Zgodnie z art. 1765 akt udzielenia służebności (*grant an easement* albo *grant a right-of-way*) ma zawierać postanowienia, które odpowiadają celom, zasadom i regulacjom wskazanym w tytule 43, rozdziale 35, podrozdziale V U.S. Code, a więc takie, które minimalizują uszkodzenia dla środowiska naturalnego, zmuszają do dostosowania się do norm czystości wody i powietrza, wymagają dostosowania się do standardów zdrowia publicznego i bezpieczeństwa, ochrony środowiska oraz reguł wyrażonych w przepisach szczególnych, jeżeli takowe ustanowiono dla danego terenu. Sekretarz może również wprowadzić autorskie postanowienia, jeżeli uzna, że są one potrzebne ze względu na: ochronę własności federalnej i jej ekonomicznych interesów, zagospodarowanie terenu federalnego i ochronę użytkowników terenów pobliskich, ochronę życia i własności, ochronę interesów jednostek mieszkających na terenie, na który instalacje objęte służebnością mogą wpływać, w szczególności, gdy te jednostki żyją np. z połowu ryb. Wspomina się też o wymogu przeprowadzenia służebności taką drogą, by spowodowało to jak najmniej uszkodzeń dla środowiska naturalnego. Wobec powyższego stwierdzić należy, iż służebność opisywana jest poprzez cele, które ma spełniać i wartości, które ma chronić (są to przede wszystkim bezpieczeństwo publiczne i ochrona środowiska naturalnego). Widać również podobieństwo do dawnej regulacji brytyjskiej – Electric Lighting Act z 1882 r. – w zakresie swobody przyznanej organom udzielającym uprawnień do korzystania z nieruchomości, jednakże ustawodawstwo Stanów Zjednoczonych zakreśla ściślejsze ramy działania Secretary of the Interior.

Tytuł 43, rozdział 22 U.S. Code stanowi zaś obszerną regulację, którą z perspektywy serwitutu przesyłu można umiejscowić pomiędzy rozdziałem 35. Traktuje on o *public right-of-way*, służebnościach przechodu (przesyłu) ustanawianych dla różnych celów (nie tylko dla instrumentów przesyłowych, lecz także np. dla kolei) na gruntach publicznych. Wymienia się więc rodzaj służebności i regulację odnoszącą się tylko do danego, konkretnego celu ustanowienia tej służebności. Z jednej strony jest to *lex generalis* dla służebności przesyłu na gruntach publicznych, z drugiej – dotyczy konkretnych przypadków odnoszących się do niektórych Stanów. Rozdział 22 jest więc *lex generalis* dla wszystkich służebności i innych sposobów oddania gruntu do korzystania, rozdział 35 ustala reguły dla służebności przesyłu, a znów rozdział 22 zawiera przepisy będące *lex specialis*, odnoszące się do służebności przesyłu w poszczególnych Stanach.

Za taki przepis ustanawiający generalną regułę należy uznać art. 931c, według którego każdy Departament albo Agencja wchodząca w skład Rządu Stanów Zjednoczonych, we władztwie której znajduje się nieruchomość, może udzielić służebności maksymalnie na 30 lat. Wiadomo,

że co do *right-of-way* właściwym szefem departamentu jest Secretary of the Interior. Art. 959 zezwala Sekretarzowi na przyznawanie przedsiębiorcom uprawnienia do skorzystania z korytarza (nie ma tu sformułowania *grant an easement*, *grant a right-of-way*, tylko *to permit the use of right of way*) na szerokość 50 stóp (15,2 m) z każdej strony urządzenia przesyłowego, dla różnego rodzaju instalacji dystrybuujących, przesyłających. Chodzi tu o przesył prądu elektrycznego, telefon, telegraf, kanały, rowy, rurociągi i inne. Mimo braku bezpośredniego wskazania, przepis ten dotyczy sytuacji, w której przyznaje się miejsce w korytarzu przesyłowym już wykorzystywanym dla innego urządzenia przesyłowego, dlatego ograniczono szerokość terenu, jaki może zostać zajęty, w stosunku do maksymalnych 200 stóp (61 m) przewidzianych w art. 961.

Dla zademonstrowania funkcjonowania przepisów typu *lex specialis* w omawianym rozdziale 22 U.S. Code można wskazać na przykładowy przepis dotyczący rurociągów dla stanów Colorado i Wyoming. Służebność ustanawiana jest dla każdego przedsiębiorstwa przesyłowego przeznaczonego dla celu przesyłu ropy rurociągami, które wykaże zakres przedmiotowy swojej działalności odpowiednimi dokumentami przedłożonymi dla Secretary of the Interior.

Przepisy CFR, poza tymi wzmiankowanymi wyżej, ogólnie biorąc, zawierają wiele doprecyzowań, np. odnaleźć w nich można odpowiedzi na pytania, czy ubiegając się o służebność, ktoś może działać w imieniu wnioskodawcy albo co się stanie ze służebnością, gdy umrze jej beneficjent bądź też jakiego rodzaju wnioski, na jakich formularzach należy złożyć, ubiegając się o dostęp do terenu.

III. Wielość rodzajów korytarzy przesyłowych w USA

W kwestii samego korytarza przesyłowego na amerykańskiej ziemi wspomnieć najpierw wypada, iż nie jest to instytucja jednolita na gruncie prawa Stanów Zjednoczonych. Ta niejednolitość nie manifestuje się jednakże tym, że korytarz przesyłowy oparty jest na regulacjach stanowych. Oczywiście nigdy nie da się wykluczyć wpływu lokalnego kolorytu na praktyczny, ostateczny kształt danej instytucji, głównie na podstawie art. 1601.0-2 (rozdział 43, część 1600 CFR), gwarantującego m.in. lokalnym rządom, Indiańskim plemionom wpływ na plany BLM dotyczące postępowania z gruntami publicznymi i wymieniającego respektowanie historycznych wartości danego miejsca jako wskazówki dla decydentów, jednakże normy dotyczące korytarzy przesyłowych znajdują swoje miejsce na szczeblu federalnym. Niejednolitość wynika z istnienia dwóch rodzajów korytarzy w ustawodawstwie amerykańskim. Jeden (autor proponuje nazwać go „korytarzem w skali makro" albo „korytarzem makro"), istniejący na najwyższym szczeblu, pomyślany jako instytucja w szerszej skali dla Stanów Zjednoczonych, niemająca wiele wspólnego z mikrozarządzaniem, spełnia nieco inne funkcje od drugiego („korytarza w skali mikro", „korytarza mikro"), odpowiadającego bardziej typowemu rozumieniu korytarza, a także w przeciwieństwie do niego ma ograniczony zakres przedmiotowy, dotyczy bowiem jedynie urządzeń służących do przesyłu elektryczności.

Powstanie tego pierwszego podyktowane jest kilkoma przyczynami, natury techniczno-prawnej. W szczególności chodzi o niewydolność urządzeń służących do przesyłu oraz dystrybucji, prowadzącą do występowania przeciążeń systemu przesyłowego w niektórych, newralgicznych pod tym względem miejscach w Stanach Zjednoczonych. Według autorów zajmujących się tematyką bezpieczeństwa energetycznego USA, wzrost produkcji energii spowodowany ciągle rosnącym popytem jest czterokrotnie wyższy niż wzrost przepustowości instrumentów przesyłowych (Fogarty

i Lamb, 2012, s. 103), co doprowadza do powstawania przeciążeń. Znaczny (ujemny) wpływ na zdolność przepustową instalacji elektrycznych miała także skomplikowana sytuacja prawna samych urządzeń przesyłowych, ponieważ zarządzaniem, władztwem (*authority*) nad nimi zajmował się lokalny rząd danego stanu, a pod względem struktury własnościowej – stanowią one własność przedsiębiorców przesyłowych, brakuje także wystarczającej współpracy międzystanowej (Pusung, 2011, s. 42).

Jeśli chodzi o podstawy normatywne istnienia korytarza, to należy wymienić następujące grupy przepisów: dodane przez Energy Policy Act z 2005 r.[9] art. 15926 (tytuł 42, rozdział 149) U.S. Code i art. 824p (tytuł 16, rozdział 12) U.S. Code, a także Memorandum of Understanding z lutego 2006 r. (zawarty pomiędzy Departamentami Energii, Obrony, Rolnictwa i Zasobów Wewnętrznych) dotyczący energetycznych korytarzy przesyłowych[10] oraz część 375, tytuł 18, rozdział I CFR, które wspólnie doprowadziły do powstania National Interest Electric Transmission Corridor (dalej: NIETC), czyli globalnej z punktu widzenia całych Stanów strategii tworzenia instalacji pozwalających odciążyć przeciążone instalacje na niektórych obszarach kraju.

Art. 15926 U.S. Code stanowi jedynie generalną delegację do utworzenia korytarza przesyłowego w skali makro. Tutaj nie ogranicza się on jedynie do korytarza, którego zadaniem miałby być przesył energii elektrycznej, wymienia bowiem także np. przesył gazu, należy to jednak ocenić jako pozostawienie sobie możliwości tworzenia także takiego szerszego korytarza makro w przyszłości. Przepis ten zakłada współpracę Sekretarzy Departamentów Energii, Zasobów Wewnętrznych, Obrony, Rolnictwa w celu przeprowadzenia badań pod kątem tworzących się zatorów, przeciążeń przy przesyle energii elektrycznej, którzy następnie, mając w poszanowaniu plany zagospodarowania przestrzennego, wyznaczą korytarz przesyłowy (w skali makro). Mają oni dbać, by korytarze były zidentyfikowane i precyzyjnie wyznaczone, a także o szybkość tworzenia nowych linii przesyłowych. Wyznaczając nowe korytarze, Sekretarze Departamentów muszą zwiększyć niezawodność systemu przesyłu, dystrybucji energetyki, unikać przeciążeń, zwiększyć przepustowość krajowego systemu przesyłowego. Zaprojektowany korytarz powinien wskazywać chociaż linię środkową korytarza, jego szerokość oraz jakich mediów może dotyczyć. Jak wspomniano, norma ustanawia ogólne ramy dla tworzenia korytarza przesyłowego makro, ale daje również legitymację, doprecyzowaną w dalszych przepisach, do utworzenia korytarzy przesyłowych w skali mikro, ściśle powiązanych z korytarzem makro wykonującym wręcz jego założenia, ale różniącym się od „zwykłego" korytarza w skali mikro. O szczegółach dalej.

Na podstawie ogólnonarodowych badań[11], z których raport powstał w sierpniu 2006 r., wyznaczono trzy rodzaje obszarów odpowiadających stopniom przeciążenia. Critical Congestion Area (obejmujący południową Kalifornię oraz obszar metropolitarny Nowego Jorku aż do północnej Virginii wzdłuż linii brzegowej Atlantyku) – dotknięty najsilniejszymi przeciążeniami, Congestion Area of Concern (obszar Nowej Anglii, Seattle, Phoenix, San Francisco Bay) – gdzie istnieją lub mogą pojawiać się problemy z przeciążeniami, a także Conditional Congestion Areas – gdzie nie

[9] Tekst aktu znajduje się pod adresem: https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-109publ58/html/PLAW-109publ58.htm (14.05.2017). Sama ustawa zaś za swój przedmiot obejmuje wiele innych niż kwestia korytarza w skali makro spraw, jak na przykład oddzielenie pozyskiwania oceanicznych źródeł energii od pozostałych odnawialnych źródeł energii, ulgi podatkowe dla osób wdrażających metody oszczędzania energii elektrycznej, a nawet zmiana terminu przesunięcia czasu na letni albo zimowy.

[10] Dostępny na witrynie internetowej znajdującej się pod adresem https://www.fs.fed.us/specialuses/documents/MOU-feb2006.pdf (14.05.2017).

[11] Pełny tekst badania dostępny na stronie internetowej pod adresem: https://energy.gov/sites/prod/files/oeprod/DocumentsandMedia/Congestion_Study_2006-9MB.pdf (15.05.2017).

ma takich problemów, jednakże mogą się one pojawić, jeżeli wykorzystany zostanie potencjał energetyczny danego obszaru bez jednoczesnego zwiększenia przepustowości linii przesyłowych[12].

Obszary, na których płynność przesyłu określono jako krytyczną, zostały w 2007 r. objęte dwoma korytarzami w skali makro, zakrojonymi szerzej, niż to wynika z wyznaczenia terenów Critical Congestion Area[13]. Wyznaczone one zostały przez Sekretarza Departamentu Energii (w porozumieniu z Sekretarzami niektórych pozostałych Departamentów) jedynie w celu wskazania, które regiony geograficzne Stanów Zjednoczonych dotknięte są limitacją przesyłu energii elektrycznej lub mają negatywny wpływ na amerykańskich obywateli[14]. Sekretarz bierze przy wyznaczaniu korytarza makro pod uwagę kryteria enumerowane w art. 824p ust. a, takie jak wzmocnienie niezależności energetycznej Stanów Zjednoczonych, bezpieczeństwa wewnętrznego i innych. Korytarz w wydaniu makro ma więc za zadanie wskazać tereny objęte problemami przesyłowymi i zidentyfikować problem, by móc poczynić na danym obszarze odpowiednie zmiany udrażniające przesył energii elektrycznej. Może tu chodzić o takie przekierowanie przesyłem, by doprowadzić do odciążenia najmocniej eksploatowanych urządzeń, co dotyczy instalacji już istniejących, lecz wymagających lepszego podejścia z punktu widzenia logistyki i podziału obciążeń. Innym sposobem na osiągnięcie celu jest wyznaczenie nowego korytarza w skali mikro, który określić można jako służebny względem tego w wersji makro i posadowienie nowych urządzeń przesyłowych. Podstawą do zastosowania jednej albo drugiej metody jest ustalenie obszaru cechującego się największymi zatorami przesyłowymi i zapotrzebowaniem na energię elektryczną oraz zbadanie miejsca mogącego służyć za potencjalne źródło energii. Departament Energii zajmuje się więc zasadniczo identyfikacją problematycznych miejsc, wskazaniem potencjalnych sposobów rektyfikacji sytuacji, w której występują przeciążenia przesyłowe oraz stworzeniem ogólnego zarysu nowych korytarzy (ale tych w skali mikro, realizujących zadania korytarza makro)[15].

Mimo iż to Departament Energii wydaje się w tym zawiłym konglomeracie uprawnień zajmować miejsce nadrzędne, wszakże to jego pryncypał odpowiada (w porozumieniu z Sekretarzami niektórych innych Departamentów) za wyznaczenie korytarza przesyłowego w skali makro, to w rzeczywistości jego rola ogranicza się do utworzenia generalnym ram, w których poruszać się będzie inna instytucja odpowiedzialna za wcielenie w życie ogólnie zarysowanej uprzednio strategii i nadanie jej praktycznego wymiaru. Tą instytucją jest *Federal Energy Regulatory Commission* (FERC), której uprawnienia zostały znacznie rozszerzone za pomocą Energy Policy Act z 2005 r. Komisja jest władna do udzielania zezwoleń na posadowienie instalacji przesyłowych w danym miejscu (zob. także: Swanstrom i Jolivert, 2009, s. 440–449) (art. 824p ust. b U.S. Code), co dotyczy zarówno możności skorzystania z nieruchomości w zakresie potrzebnym dla posadowienia, eksploatacji, konserwacji i ewentualnych napraw instrumentów przesyłowych (dotyczy to przede wszystkim gruntów publicznych, choć nie tylko), jak i stricte administracyjnoprawnego uprawnienia do wykonywania zadań przesyłowych na danym obszarze, co w efekcie prowadzi do niezbędnego skonkretyzowania, na poziomie mikro, korytarza przesyłowego wyznaczonego przez

[12] Congestions Study Designations FAQ dostępny na stronie internetowej pod adresem: https://energy.gov/sites/prod/files/oeprod/DocumentsandMedia/1221-congestion-study-designations-FAQ-8-8-06a.pdf (15.05.2017).

[13] Patrz. mapy korytarzy przesyłowych w skali makro dostępnych pod adresami https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/NIETC-Southwest_area_corridor_US_2007.jpg, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d5/NIETC-Mid_Atlantic_corridor_US_2007.jpg, https://energy.gov/sites/prod/files/CongestionStudy2006-congestion-areas.pdf. (16.05.2017).

[14] https://en.wikipedia.org/wiki/National_Interest_Electric_Transmission_Corridor (16.05.2017).

[15] Zob. ibidem.

Departament Energii (NIETC). Komisja jest uprawniona również do sprawowania nadzoru nad urządzeniami przesyłowymi[16], co poza korytarzem NIETC należy do kompetencji rządów lokalnych danych stanów. W sytuacji zaś, gdy niezbędnym dla realizacji celów NIETC jest ustanowienie korytarza w wersji mikro na gruncie prywatnym, FERC może przyznać podmiotowi, który uzyskał od Komisji zezwolenie na posadowienie urządzeń przesyłowych, prawo do doprowadzenia przed sądem do wywłaszczenia prywatnego właściciela z nieruchomości (Swanstrom i Jolivert, 2009, s. 452–453)[17] (art. 824p ust. e U.S. Code).

Ze względu na tak szeroko zakrojone uprawnienia FERC w zakresie podejmowania decyzji, co do udzielenia uprawnień do posadowienia urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorców przesyłowych, oraz brak innych instytucji władnych do doprecyzowania w praktyce wyznaczonych ogólnych ram korytarzy mikro w ramach szczególnej konstrukcji prawnej, jaką jest korytarz NIETC, dojść można do konkluzji, iż to właśnie FERC uprawniony jest do rzeczywistego ustanawiania mikrokorytarza służącego realizacji zadań makrokorytarza przesyłowego.

Ten szczególny rodzaj korytarza przesyłowego w skali mikro –utworzony w ramach korytarza NIETC – pełni funkcję służebną względem korytarza makro, jego istnienie uwarunkowane jest wyznaczeniem takowego i służy do doprecyzowania w praktyce ogólnie zarysowanego (głównie) przez Sekretarza Departamentu Energii planu walki z przeciążeniem sieci przesyłowych na wskazanych terenach południowo-zachodnich i wschodnich. Należy jednak zwrócić uwagę, iż ten rodzaj korytarza nie służy integracji w swoich ramach urządzeń służących do przesyłu innego rodzaju mediów podlegających przesyłowi. Nie mówi się w jego kontekście również o zapewnieniu bezpieczeństwa samych urządzeń i osób postronnych. Jego rolą jest, w odniesieniu do korytarza NIETC, utorowanie nowych szlaków przesyłowych, uwzględniając miejsce dotykane przez przeciążenia, lokalizację źródeł energii elektrycznej, by, zapewniając dostawę prądu innymi drogami i z innych źródeł, odciążyć zbyt mocno eksploatowane urządzenia przesyłowe, a co za tym idzie – zaspokojenie ciągle rosnącego popytu na energię elektryczną. W tym kontekście więc najklarowniej uwidacznia się cecha ekonomiczna korytarza przesyłowego – występuje ona teoretycznie także w przypadku każdego innego rodzaju korytarza przesyłowego istniejącego w dowolnym miejscu, umożliwiając bowiem przesył mediów, a następnie ich dystrybucję do konkretnych odbiorców, przyczynia się do zaspokojenia popytu na różne rodzaje mediów. W normalnych warunkach korytarz przesyłowy nie jest jednak instytucją niezbędną dla efektywnego przesyłu, ponieważ służy niekiedy ułatwieniu przesyłu. W przypadku amerykańskich mikrokorytarzy w ramach NIETC są one niemalże warunkiem *sine qua non* płynności dostaw energii elektrycznej, więc niewątpliwie, umożliwiając zaspokojenie popytu, odgrywają w tym przypadku rolę ekonomiczną. Nadto, dla porządku, należy wspomnieć o funkcji, jaką pełni korytarz w skali mikro i makro w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego USA – niewątpliwie zapewnienie ciągłości drożności linii przesyłowych ma dodatni wpływ na tego rodzaju bezpieczeństwo.

Bardzo charakterystyczne dla mikrokorytarza umieszczonego w NIETC, nadającym mu jego własną specyfikę, jest natomiast, że istnieje możliwość zastosowania instytucji wywłaszczenia (*eminent domain*) w celu przeznaczenia wywłaszczonej nieruchomości wyłącznie dla ustanowienia nań korytarza przesyłowego w skali mikro służebnego względem makro. Prowadzi to do

[16] W szerszym zakresie kwestię tę podejmuje *Energy Policy Act of 2005 Fact Sheet* dostępny na witrynie internetowej znajdującej się pod adresem: https://www.ferc.gov/legal/fed-sta/epact-fact-sheet.pdf (17.05.2017).

[17] Patrz również: https://en.wikipedia.org/wiki/National_Interest_Electric_Transmission_Corridor (18.05.2017).

ciekawej sytuacji, w której istnieje sposobność dla władz publicznych do pełnej integracji wszystkich mikrokorytarzy w ramach NIETC dla jak najlepszego wypełnienia zadania korytarza makro, tj. odciążenia zbyt mocno eksploatowanych linii przesyłowych, gdyż nic, poza postanowieniem sądu, nie stoi na przeszkodzie, by wyznaczając korytarz przesyłowy uwzględniać nie tylko nieruchomości publiczne, lecz także te stanowiące własność osób i instytucji prywatnych. Pozwala to bez wątpienia na znacznie efektywniejsze planowanie i wykorzystanie optymalnych rozwiązań nakierowanych na udrożnienie przesyłu.

Brakuje śladów mogących wskazywać na jakąkolwiek integrację korytarza mikro w ramach NIETC ze „zwykłymi" korytarzami publicznymi, gdyż są to zupełnie inne projekty normowane innymi przepisami prawnymi (normy zawarte w U.S. Code wykonywane są przez inne grupy przepisów egzekutywnych zlokalizowanych w CFR), o tych na prywatnych gruntach nie wspominając.

Jeśli chodzi o ocenę NIETC, to bywa on krytykowany w literaturze jako „wyznaczony arbitralnie, w sposób kapryśny i nieoparty na dowodach" (Tomain i Cudahy, 2011, s. 401), jednakże negatywne opinie odnoszą się raczej do praktycznych aspektów jego wyznaczania, które można sprowadzić co najwyżej do „ludzkiego błędu", same zaś normy prawne i idea funkcjonowania w amerykańskim obrocie prawnym takiej konstrukcji zasługują raczej na aprobatę.

Wskazać należy, iż w ramach „zwykłego" korytarza przesyłowego w skali mikro, tj. takiego, który ustanawiany jest poza strukturą korytarza przesyłowego NIETC (korytarza przesyłowego w skali makro), wyodrębnić można dwa różne rodzaje korytarza – jeden normowany przepisami U.S. Code i CFR, który może być ustanowiony na gruntach publicznych oraz drugi, ustanawiany na nieruchomościach prywatnych, którego regulacja sprowadza się do zatwierdzenia postanowień regulaminowych przy zawieraniu umowy na linii prywatny właściciel nieruchomości a przedsiębiorca przesyłowy.

Odnosząc się do „zwykłego" korytarza przesyłowego w skali mikro na gruncie publicznym, należy wskazać na tytuł 43, rozdz. 35 art. 1763 U.S. Code, a także tytuł 43, art. 2802.11 CFR jako podstawy normatywne do tworzenia korytarza przesyłowego w takim tradycyjnym rozumieniu tego pojęcia.

Podług wyżej powołanego przepisu U.S. Code, Secretary (of the Interior) powinien, na ile wymagają tego względy praktyczne, zadbać o wspólne ulokowanie służebności przesyłu, celem zminimalizowania negatywnego efektu na środowisko oraz proliferacji osobnych[18] służebności. Rezerwuje się dla Sekretarza kompetencję do ustanawiania dodatkowych serwitutów przesyłu na ustanowionej już służebności (służebnościach) lub jako służebność sąsiadującą. Wyznaczając korytarze przesyłowe i decydując czy wymagać, by wszystkie serwituty przesyłu były umieszczone w korytarzu, Sekretarz powinien kierować się państwową i stanową polityką gruntową, jakością środowiska, efektywnością ekonomiczną, bezpieczeństwem państwowym, bezpieczeństwem jednostek, wymogami dobrej inżynierii i praktykami technologicznymi. Wszystkim istniejącym już (w praktyce) korytarzom nadaje się status korytarza przesyłowego na mocy tego przepisu. Należy dodać istotną uwagę, że ten rodzaj korytarza nie ogranicza się jedynie do urządzeń przesyłających energię elektryczną.

[18] W znaczeniu: „leżących w niewielkiej oddali", a nie „odrębnych". Powoływany passus nie ustanawia wymogu, by obdzielać jedną tylko służebnością (albo jak najmniejszą ich ilością) różnych podmiotów, chcących posadowić na nieruchomości różne urządzenia. Chodzi tu o zapobieganie sytuacji, w których zamiast skomasować w miarę możliwości różne urządzenia na niewielkim terenie dla oszczędzenia przestrzeni, ustanawia się służebności dotyczące fragmentów nieruchomości, które znajdują się w pobliżu, przez co dochodzi do niegospodarnego marnotrawstwa gruntów publicznych.

Przepis art. 2802.11 CFR wskazuje *implicite*, że, podobnie jak w przypadku udzielania służebności przesyłu, Secretary of the Interior ustanawia korytarz przesyłowy, ale wykorzystując do tego zadania Bureau of Land Management (BLM). Przedmiotowa norma stanowi, iż BLM ustala lokalizację i granice korytarzy przesyłowych (także tak zwanych *designated leasing areas* – odmiany korytarza przesyłowego dla energetyki słonecznej lub wiatrowej) podczas procedury planowania przestrzennego unormowanej w części 1600 tytułu 43 CFR. Wynika więc z tego, iż to ta instytucja zajmuje się praktycznymi i techniczno-prawnymi aspektami wyznaczania korytarza przesyłowego w skali mikro, a to do Sekretarza Departamentu Zasobów Wewnętrznych należy ostateczny krok na drodze do ustanowienia takowego. Oczywiście nie należy utożsamiać tej relacji ze stosunkiem, jaki łączy Sekretarza Departamentu Energii z FERC, gdyż w tej drugiej chodzi o dwa różne typy korytarzy – makro i mikro, główny i komplementarny wobec niego. Tutaj zaś mamy do czynienia z szerzej rysującą się koegzystencją na tle tej samej instytucji prawnej. Następnie przedmiotowa norma wskazuje szereg czynników, które powinien uwzględnić BLM, wyznaczając korytarz przesyłowy. Należą do nich przykładowo: federalne, stanowe, lokalne plany zagospodarowania przestrzennego i normy prawne, ogólnie pojęty wpływ na środowisko, koszty całej operacji utworzenia korytarza przesyłowego, zagrożenia dla bezpieczeństwa państwowego, potencjalne zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa jednostek, społeczny i ekonomiczny wpływ na inne niż potencjalni albo już korzystający z gruntu przedsiębiorcy przesyłowi podmioty użytkujące nieruchomość.

Jak napomknięto już powyżej, korytarz przesyłowy w skali mikro (niezwiązany z NIETC) ma za zadanie chronić środowisko naturalne – jest to dla Amerykanów niezwykle istotna kwestia, o czym świadczy wielokrotna repetycja w różnych przepisach dotyczących tej samej instytucji. Funkcja ta może być spełniona dzięki realizacji drugiej zasadniczej funkcji, jaką jest zapobiegnięcie proliferacji dalszych służebności, co pozwala na, relewantne z punktu widzenia środowiska, oszczędzenie cennego miejsca od nieproszonej ingerencji ludzkiej. Istotna jest więc poprawa gospodarowania nieruchomościami publicznymi, wprowadzenie pewnego rodzaju porządku, zapobiegnięcie dowolności w zagospodarowaniu przestrzennym. Wiąże się z tym także integracja różnych innych urządzeń przesyłowych w ramach tego samego korytarza, bez zbędnego tworzenia kilku korytarzy na tym samym terenie lub ustanawiania służebności dla różnych instrumentów, których skomasowanie pod względem lokalizacyjnym nie stanowiłoby problemu. Wypada jednak podkreślić, że to do Secretary of Interior należy decyzja co do obligatoryjności tej integracji urządzeń, nie jest to więc stała funkcja korytarza mikro. Wskazać również należy, iż, ze względu na brak wymienienia w art. 1763 U.S. Code funkcji ochronnej, przedmiotowy korytarz takiego zadania nie pełni – należy co prawda uwzględnić kwestię bezpieczeństwa narodowego i poszczególnych jednostek ustanawiając korytarz, podobnie jak wpływ korytarza na środowisko naturalne, jednakże brakuje przesłanek do przyznania mu takiej funkcji.

Jeśli chodzi o potencjalne wymiary korytarza przesyłowego w skali mikro, to zdaje się, że zasadnym byłoby przyjęcie koncepcji o możności posiłkowego zastosowania w tym zakresie wcześniej omawianych norm prawnych dotyczących szerokości, jaką może mieć grunt objęty serwitutem przesyłu. Powyższe uwagi należy więc *per analogiam* potraktować jako uwagi dotyczące rozmiarów korytarza przesyłowego omawianego rodzaju.

Odnosząc się jeszcze, na zakończenie tego wątku, do poprzednio analizowanych norm CFR, tych, które odnoszą się do zagadnień związanych z udzieleniem uprawnień do korzystania

z nieruchomości publicznej, to regulują one sposób uzyskania takiego uprawnienia, korzystanie z gruntu, opłaty i wiele innych kwestii odnoszących się do nieruchomości, ale tymi nieruchomościami mogą być, ze względu na niesprecyzowany charakter tych norm, zarówno takie, które są objęte korytarzem, jak i takie, które nie są. Pod wieloma względami więc nie wprowadza się istotnego zróżnicowania stosunku przedsiębiorcy przesyłowego do gruntu, jednakże to sam fakt przyznania mu innego statusu oraz to, że jest on specjalnie przeznaczony na instrumenty przesyłowe, ma za zadanie chronić środowisko, integrować te urządzenia w jednym korytarzu, wpływa na wyróżnienie tego gruntu spośród innych. Dla określenia danej instytucji mianem korytarza przesyłowego nie trzeba wymagać doniosłej dywersyfikacji sytuacji ubiegającego się o służebność. Chociaż, warto zauważyć, iż niekiedy może dojść do zróżnicowania pozycji przedsiębiorcy przesyłowego, który ubiega się o możność korzystania z nieruchomości objętej korytarzem od tego, którego przeznaczony mu grunt nie jest takowym obciążony, gdyż w przypadku tego pierwszego, musi się on liczyć z ograniczonym polem negocjacyjnym – może istnieć obowiązek umieszczenia urządzeń przesyłowych tylko w wyznaczonym korytarzu lub w obrębie korytarza mogą zostać dokooptowane instalacje przesyłowe innego przedsiębiorcy.Ostatnim zagadnieniem jest korytarz przesyłowy ustanawiany na gruncie prywatnym, którego istnienie wynika najczęściej z wymogów stawianych przez przedsiębiorców przesyłowych właścicielom nieruchomości.

Należy jednak podkreślić, iż wymóg nadania nieruchomości, na której przebiegać ma instrumentarium przesyłowe, szczególnego statusu normatywnego manifestowanego poprzez ustanawianie na takich gruntach korytarzy przesyłowych nie stanowi przejawu „dobroci serca" przedsiębiorców, lecz jest rezultatem istnienia norm bezpieczeństwa otaczających urządzenia przesyłowe. Grupy tych przepisów są inne dla każdego rodzaju urządzenia. The National Electrical Safety Code[19] (NESC), stworzony przez organizację Institute of Electrical and Electronics Engineers[20], wskazuje elementarne zasady dotyczące bezpieczeństwa przy instalacji, eksploatacji, konserwacji urządzeń przesyłających energię elektryczną. Określa właśnie m.in. wielkość horyzontalną i wertykalną prześwitu, jaki musi być zapewniony dla linii przesyłowych, który różni się w zależności od napięcia przesyłanego prądu oraz tego czy instrument zlokalizowany jest na obszarze zurbanizowanym czy rustykalnym[21]. NESC stanowi pewną propozycję, pewien dobrowolny standard, który może zostać przyjęty przez poszczególne stany jako prawo obowiązujące – i tak też się stało we wszystkich stanach poza Kalifornią, która posiada własne regulacje w tym zakresie[22]. Przykładowo, NESC przyjmuje dla sieci operującej na 46 kV prześwit o szerokości od 50 do 100 stóp w obszarze miejskim, natomiast dla 115 kV wartości te rosną odpowiednio do 70 i 100 stóp. Zaś w zakresie standardów bezpieczeństwa dotyczących rurociągów, to podlegająca Departamentowi Transportu Pipelines and Hazardous Materials Safety Administration (PHMSA)[23] odpowiada za ich tworzenie[24]. Odnaleźć je można w tytule 49, częściach 190–199 CFR[25].

[19] http://standards.ieee.org/about/nesc/ (20.05.2017).

[20] http://standards.ieee.org/index.html (20.05.2017).

[21] Patrz również dokument *Encroachments on Transmission Rights of Way* wydany przez AEP Ohio dostępny pod adresem: https://www.noexperiencenecessarybook.com/djNg0/encroachments-on-transmission-rights-of-way-aep-ohio.html (21.05.2017).

[22] https://en.wikipedia.org/wiki/National_Electrical_Safety_Code (21.05.2017).

[23] https://www.phmsa.dot.gov/ (21.05.2017).

[24] http://www.pipeline101.org/Are-Pipelines-Safe/Who-Oversees-Pipeline-Safety (21.05.2017).

[25] https://www.law.cornell.edu/cfr/text/49/chapter-I/subchapter-D (21.05.2017).

Specyfika korytarza przesyłowego ustanowionego na nieruchomościach znajdujących się w prywatnych rękach polega na działaniach i zaniechaniach. Korytarz prywatny definiuje się jako pas ziemi, którego możliwość użytkowania jest limitowana do szczególnego rodzaju eksploatacji, i która przyznawana jest na mocy służebności przez obecnego albo przeszłego właściciela nieruchomości na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego[26]. Kwestia ograniczenia możliwości użytkowania jest w tym miejscu warta podkreślenia, gdyż stanowi ona jeden z przejawów normatywnego wyodrębnienia korytarza, który odróżnia nieruchomość obłożoną korytarzem przesyłowym od nieruchomości, na której zwyczajnie znajdują urządzenia przesyłowe bez dodatkowych implikacji i ograniczeń względem gruntu.

Pod względem fizycznym korytarz przesyłowy na gruntach prywatnych sprowadza się do pozbawionego bujnej roślinności, także innych niż instrument przesyłowy urządzeń bądź budowli, paska ziemi, na którym zainstalowano urządzenie przesyłowe[27]. W przypadku linii wysokiego napięcia podyktowane jest to chęcią zapewnienia bezpieczeństwa dla instrumentów przesyłowych (zerwany przewód może dotknąć zbyt wysokiego drzewa stojącego w pobliżu i wywołać pożar albo znajdujące się w niewielkiej odległości drzewo może upaść na przewody energetyczne)[28]. Taki kształt korytarza pozwala też na prowadzenie obserwacji lotniczych[29]. Podobnie ma się sprawa z korytarzami przeznaczonymi dla rurociągów – w ich obrębie również dba się o oczyszczanie gruntu dla zapewnienia bezpieczeństwa instalacji przesyłowej (szczególnie, gdy rurociąg biegnie na powierzchni ziemi), jednakże w ich kontekście podkreśla się też pozostałe zastosowania tak fizycznie wyodrębnionego korytarza, jak np.: zidentyfikowanie obszaru objętego restrykcjami dotyczącymi możności podejmowania działań, by chronić właściciela i społeczność albo ułatwienie podmiotom odpowiedzialnym za konserwacje urządzeń dostępu do nich[30].

Generalnie biorąc, korytarze na gruntach prywatnych sprowadzają się więc do wypełnienia w zasadzie jedynej funkcji tego rodzaju amerykańskiego korytarza przesyłowego, tj. zapewnienia bezpieczeństwa urządzeń przesyłowych (co oddziałuje dalej na bezpieczeństwo samego przesyłu i stanowi element bezpieczeństwa energetycznego państwa) oraz bezpieczeństwa i zdrowia ludzi.

Wymóg ustanowienia korytarza przesyłowego na gruncie prywatnym dla urządzeń przesyłowych, należy podkreślić, dotyczy nie tylko tych, których zadaniem jest przesył energii elektrycznej, ale również rurociągów[31].

Mimo że nie ma wprost wyrażonego w wymogach dotyczących bezpieczeństwa obowiązku tworzenia korytarza przesyłowego, by zapewnić bezpieczeństwo na gruncie prywatnym, w praktyce przedsiębiorcy stawiają taki wymóg, co prowadzi (w wyniku zawarcia umowy pomiędzy takim podmiotem a właścicielem nieruchomości) do nadania szczególnego statusu prawnego dla danego terenu oraz, jako jego następstwo, do fizycznego jego wyszczególnienia. Należy więc

[26] http://www.sunocologistics.com/Public-Awareness/Right-Of-Way/What-is-a-Right-of-Way/121/; podobnie chociażby: broszura *Understanding easements and rights-of-way* wydana przez Xcel Energy, dostępna na stronie: https://www.xcelenergy.com/staticfiles/xe/Corporate/Corporate%20PDFs/SLK_ROWBrochure_FS.pdf, http://www.spectraenergy.com/Operations/US-Natural-Gas-Operations/New-Projects-US/Our-Process-Interstate/ROW/ (23.05.2017).

[27] Patrz: https://www.tva.gov/Energy/Transmission-System/Right-of-Way-Maintenance/Anatomy-of-a-Right-of-Way (25.05.2017).

[28] Ibidem.

[29] http://www.millenniumpipeline.com/pipeline_maintenance.html#tabs-6 (26.05.2017).

[30] http://www.pipeline101.com/Where-Are-Pipelines-Located/What-If-Pipelines-Cross-Private-Land, http://extension.psu.edu/natural-resources/natural-gas/news/2010/04/pipelineinfo (26.05.2017).

[31] Patrz. przykładowo na informacje zawarte na następujących witrynach internetowych amerykańskich przedsiębiorców przesyłowych: http://www.kindermorgan.com/pages/public_awareness/schools/protectingpipelines.aspx, http://www.sunocologistics.com/Public-Awareness/Right-Of-Way/What-is-a-Right-of-Way/121/, http://www.bwpmlp.com/safety.aspx?id=308, http://terrapact.com/about/ (27.05.2017).

odróżnić sytuację, w jakiej znajdują się nieruchomości z posadowionymi (albo na których mają być dopiero posadowione) urządzeniami przesyłowymi w USA, gdzie normy określające minima bezpieczeństwa prowadzą do utworzenia korytarzy przesyłowych, od przypadków z, chociażby, Polski, gdzie, co do zasady, istnienie wymogów bezpieczeństwa nie wpływa na nadanie gruntom przesyłowym specjalnego statusu normatywnego, by można było je określić mianem „korytarza przesyłowego". Czym innym jest zwyczajne uczynienie zadość wymogom bezpieczeństwa, czym innym zaś nadanie nieruchomości szczególnego charakteru, specjalnego statusu, ze względu na chęć jak najlepszej realizacji przepisów dotyczących bezpieczeństwa. Samo więc istnienie norm bezpieczeństwa i uczynienie im zadość w danym przypadku nie świadczy o istnieniu korytarza przesyłowego. Innymi słowy, nie należy uznawać norm bezpieczeństwa za jeden z warunków niezbędnych dla bytu korytarza przesyłowego – mogą one stanowić „inspirację" dla ustanowienia korytarza przesyłowego, ale nie są tak naprawdę potrzebne, by móc mówić o istnieniu takiego.

Zawarcie umowy, na mocy której ustanawiany jest korytarz przesyłowy, powoduje takie wyodrębnienie normatywne i fizyczne korytarza, że odnosi ono skutek nie tylko wobec stron umowy, lecz także względem innych osób, korytarz nie jest bowiem ustanawiany tylko dla stron, lecz w celu zapewnienia bezpieczeństwa wszystkich osób mogących wejść w interakcję z instalacjami przesyłowymi.

Jeśli chodzi o sposób regulacji korytarzy na gruntach prywatnych, to są dwa poziomy regulacji – stanowe (także regulacje CFR dla rurociągów), które nie mają większego znaczenia z punktu widzenia praktycznego (mimo że to one są „inspiracją" dla kształtu korytarzy i stanowią w sposób pośredni wymogi dla nich) oraz umowne, które są co najmniej o takich wartościach, jak w regulacjach „nieumownych". Jednakże patrząc przez pryzmat korytarza przesyłowego jako instytucji, należy uznać wymogi przedsiębiorców przesyłowych za istotniejsze od „państwowych" norm bezpieczeństwa, bo to one bezpośrednio nadają kształt korytarzowi, mimo że są jedynie pochodną przepisów stanowych bądź federalnych, pełnią funkcję służebną. Wymogi przedsiębiorców stanowią bezpośrednie źródło tego, jak korytarz się kształtuje. Normy stanowe i federalne regulują jedynie względy bezpieczeństwa, ale to wymogi przedsiębiorców, odwołując się do nich i dodając wiele innych kwestii, stanowią o faktycznym, praktycznym kształcie korytarza przesyłowego.

Można sobie zadać pytanie, czy na gruncie prywatnym też integruje się w ramach korytarza różne urządzenia przesyłowe? Odpowiedź jest negatywna, gdyż zasadniczą jego funkcją jest bezpieczeństwo, przedsiębiorca więc, który już doprowadził do powstania korytarza przysługującego jemu samemu, nie może dopuścić by inny uzyskał dostęp do jego korytarza, mogłoby to bowiem doprowadzić do osłabienia zasadniczej funkcji tego korytarza, oraz stworzyć sytuację trudną do oceny z punktu widzenia ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej. Korytarz nieprywatny występuje w nieco bardziej abstrakcyjnym wymiarze – tu chodzi przede wszystkim o fizyczne wyróżnienie, o oczyszczenie terenu, odpowiednie zabezpieczenie urządzeń i ochronę ludzi przed urządzeniami. Niekiedy zwraca się co prawda w literaturze uwagę na możliwość integracji urządzeń w ramach korytarza, dostrzegając jednocześnie potencjalne zagrożenia dla bezpieczeństwa, jakie mogą być w ten sposób wywołane (zob. Frazier, Thomas, Robertson, Dunlap i Morgan).

Udzielenie uprawnienia do korzystania z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych jest odrębną od ustanowienia korytarza kwestią. To w istocie dwa odrębne zagadnienia – korytarz

nie musi być przecież ustanowiony (chyba że mowa o korytarzu na gruncie prywatnym, wymuszonym przez przedsiębiorców przesyłowych na właścicielach nieruchomości).

IV. Korytarze przesyłowe w Polsce

Badając polskie ustawodawstwo z omawianego zakresu, można się natknąć na próbę wprowadzenia korytarzy przesyłowych do naszego systemu prawnego. Miało się to odbyć za pomocą projektu ustawy o korytarzach przesyłowych z dnia 18 lipca 2013 r.[32], który ze względu na liczne kontrowersje dotyczące konstytucyjności, nigdy nie wszedł w życie. Najistotniejszym problemem, z jakim zmagał się przedmiotowy projekt ustawy, to przede wszystkim kwestia korzystania przez przedsiębiorców przesyłowych z nieruchomości, na których posadowiono urządzenia przesyłowe w trakcie istnienia Polski Ludowej bez tytułu prawnego. Proponowano rozwiązanie tego problemu poprzez wprowadzenie służebności przesyłu ustanawianej za pomocą decyzji administracyjnej o ustanowieniu korytarza przesyłowego – pozwoliłoby to w bardzo szybki sposób rozprawić się z problemem istniejącym praktycznie od dziesięcioleci. Ponadto, jak się okazuje, projekt ustawy o korytarzach przewidywał utworzenie bardzo złożonej, wielowarstwowej struktury, która z jednej strony miała za zadanie uporać się z tzw. zaszłościami, z drugiej zaś – uprościć procedurę dotyczącą inwestycji przesyłowych, wprowadzając do dotychczasowej odpowiednie modyfikacje pozwalające na lepsze jej dopasowanie do potrzeb inwestycji przesyłowych. Ponadto, inkorporowano do polskiej wersji korytarza także inne elementy, jak potencjalny element ochronny (manifestowany poprzez odpowiednią zmianę roślinności znajdującej się w obrębie korytarza) oraz integracji w ramach korytarza innych urządzeń przesyłowych (co jest charakterystyczne dla wersji amerykańskiej ustanowionej na gruncie publicznym). Łącznie daje to kompleksową regulację, obejmującą wszystkie najistotniejsze zagadnienia odnoszące się do inwestycji przesyłowych – tych dawnych, jak i nowych.

Można więc zaobserwować, iż polski projekt ustawy o korytarzach przesyłowych we wskazanej wcześniej mierze był inspirowany amerykańskimi korytarzami przesyłowymi, tworząc jednak konstrukcję o dużej bardziej klarownej charakterystyce – polski korytarz mimo spełniania dużo większej liczby zadań za jednym zamachem, oparty miał być o zwartą, precyzyjną i zrozumiałą regulację, co uzasadnia tezę, że polski korytarz miał być przedsięwzięciem imponującym, mocno zmieniającym sposób funkcjonowania sektora przesyłowego.

V. Zakończenie

Amerykańskie typy korytarzy przesyłowych mogą stanowić ciekawą lekcję i ewentualnie dalszą inspirację dla krajowego ustawodawcy. Abstrahując od wątpliwości co do konstytucyjności norm polskiego projektu ustawy o korytarzach przesyłowych, należy uznać, iż dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego państwa rozważenie powrotu do koncepcji polskiego korytarza przesyłowego, byłoby, zdaje się, zasadne i pożądane, przy założeniu oczywiście odpowiednich modyfikacji względem amerykańskiej wersji, jeżeli to za oceanem należałoby upatrywać inspiracji, bez ślepego opierania się również na polskiej niedoszłej ustawie.

[32] Projekt w wersji 5.3 znajduje się pod adresem internetowym: http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/23511/23519/171476/171477/dokument80674.pdf.

Bibliografia

Fogarty, T. i Lamb, R. (2012). *Investing in the Renawable Power Market: How to Profit from Energy Transmission*. New Jersey: Wiley.

Frazier, M., Thomas, P., Robertson, H., Dunlap, J. i Morgan, T. ( ). Transmission Line, Railroad and Pipeline Common Corridor Study (abstrakt). Pozyskano z: http://ieeexplore.ieee.org (28.05.2017).

Garner, B.A. (2004). *Black's Law Dictionary*. St. Paul: West Publishing Company.

Pusung, F.F. (2011). *Smart Grid*. Moguncja: .

Tokarczyk, R. (1997). *Zarys prawa Stanów Zjednoczonych Ameryki*. Lublin: Wyd. UMCS.

Tomain, J. i Cudahy, R. (2011). *Energy Law in a Nutshell*. St. Paul: West Academic Publishing.Swanstrom, D., Jolivert, M. (2009). Has the Energy Policy Act of 2005 succeeded in stimulating the development of new transmission facilities? Energy *Law Journal*, 30.

Strony internetowe:

Anatomy of a Right-of-Way. Pobrano z: https://www.tva.gov.

Boardwalk Pipeline Partners. Pobrano z: http://www.bwpmlp.com.

Congestion Study Areas. Pobrano z: https://energy.gov.

Institute of Electrical and Electronics Engineers. Pobrano z: http://standards.ieee.org.

Mid-Atlantic Corridor. Pobrano z: https://upload.wikimedia.org.

Natural Gas – Pipeline Info. Pobrano z: http://extension.psu.edu.

Our Process – Interstate Right-of-Wa. Pobrano z: http://www.spectraenergy.com.

Pipeline Maintenance. Pobrano z: http://www.millenniumpipeline.com.

Pipelines and Hazardous Materials Safety Administration. Pobrano z: https://www.phmsa.dot.gov/.

Property USA. Pobrano z: http://www.emfs.info.

Protecting Pipelines. Pobrano z: http://www.kindermorgan.com.

Southwest Area Corridor. Pobrano z: https://upload.wikimedia.org.

Terra Pact. Pobrano z: http://terrapact.com.

What if Pipelines Cross Private Land?. Pobrano z: http://www.pipeline101.com.

What is a Right-of-Way?. Pobrano z: http://www.sunocologistics.com.

Who oversees pipeline safety?. Pobrano z: http://www.pipeline101.org.

Wikipedia – Easement. Pobrano z: https://en.wikipedia.org.

Wikipedia – National Electrical Safety Code. Pobrano z: https://en.wikipedia.org.

Wikipedia – National Interest Transmission Corridor. Pobrano z: https://en.wikipedia.org.

Wikipedia – Right-of-way. Pobrano z: https://en.wiktionary.org.